Чурапчыга күн тахсар !

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫНЫҺЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2014 сыл
Кулун тутар
29
күнэ
субуота
№ 46-47
(10864-10865)

12+

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

**Убаастабыллаах Чурапчы улууһун олохтоохторо уонна ыалдьыттара!
Күнду улууспут сайдыытыгар үлэлэзэн кэлбит ытык бэтэрээннэрбит!**

Эһиэхэни Чурапчы улууһун төрүллүбүт күнүнэн иһиллэх-истиэхпит эҕэрдилиибит!

Биһиги улууспут үтүө аата курууk иккиги кэккэ сылдьарыттан киэн туттабыт. Арааһа түмүллэх-тахсыллах кэмнэргэ, сэрии, сүт-күраан дьылларыгар, Хоту көмөрүү иэдэнигэр биһиги дьоммут улууспутарыk аатын түһэн биэрбэтэхтэрэ. Дьаһырдаах үөнэн чурапчылар үөһиттэрин дакаастаан, өлөр өлүрүү кыайбыттарын, Улуу Кыайыыны аҕалсыбыттара. Кэлин социализмы тутуuга, тыа хаһаайыстыбатын сайыннарыыга ситиһиилэр көлөр кэлэн, биһиги улууспут аата үөс, производство кыайыыһыттарын орталоругар аҕбахтэ аатталлыта. Үлэбит уларыйан, саналыы тутуһуу олохко киллэриллэр биһиги улууспут эмиэ сайдыы суолун олус табатык тутуһан кэлбитэ. Биллигин республика улустарыттан тыа хаһаайыстыбатын эйгэтигэр, спорт салаатыгар, үөрэхтээһиик, ыччаты үөрэҕэ үһүйүү уонна да атын хайысхаларга бастакынан сылдьарбыт кэрэхсэбиллээх. Улэлээн кэлбит ытык дьоммут утумнара солбуһан, сайдан бараллар иһэрэ лаҕталлаах.

Чурапчы сирэ - дойдута ытык сир, дьон киэнэ бастыҥнара уутуйан үөскэбит туоналара буолар. Саха Республикатын Президенэ Е.А.Борисов, биллиилээх профессорбыт Г.П.Башарин, народнай суруйааччы В.С.Яковлев – Далан, улуу тренер Д.П.Коркин, Олимпийскай чемпион П.П.Пинигин курдук биир дойдулаахтарбыттыын киэн туттабыт. Маннык үтүө дьоммут холобурдарыттан ыччаппытын иитэн, үлэттэн чаҕыйбат, сайдыылаҕы тутуһар гына тиһайан, улууспут үрдүк кэскилин олоктуохтаахпыт.

Төрөөбүт тапталлаах улууспут чэчирии сайыннын, дьонун-сэргэтин олоҕо сылгата тупса турдун, ыччатын санаата сайдан, сырдык буолуун. Быйылыттан төрүллэр "Чурапчы улууһун кэрэ" сылгата улууспут туһугар дьоһуннаах үлэни-хамнаһы көҕүрү, сайдам өйү - санааны тиэрэ турдун. Бар дьоммут дорҕоонноох буолуҥ, дьиэ кэргэккитигэр ил-эйэ, дьон тоҕоостоох!

**А.Т. НОГОВИЦЫН, Чурапчы улууһун баһылыга,
В.В. ГУЛЯЕВ, Улуус Мунньаҕын председателэ.**

Чурапчыбыт үтүө-мааны дьоно-сэргэтэ, ытык ыалдьыттара!
Күлүн тутар 30 күнүгэр, күнүс 14-00 чаастан
"Айылҕы" култуура киинигэр Чурапчы оройуона тэриллибитэ 84 сылыгар анаммыт, аан бастаан ыытыллар **"УЛУУС КҮНЭ"** улахан **БЫРААЊЫННЬЫККА** ыҥырабыт!

ПРОГРАММАТА:

14-00 ч. – Чурапчы оройуонун, улууһун салайан кэлбит партия оройуоннаагы кэмитиитин бастакы секиретээрдэрин, оройуоннаагы Сэбиэт председателлэрин, улуус баһылыктарын, улуус Мунньаҕын председателлэрин

Мэтириэттэрин БЫЫСТАПКАТА.

14-00 ч. – РФ үтүөлээх фермерэ, РФ Сурунаалыыстарын союһун чилиэнэ И.П.Пономарев "Олоҕум олук саналара" киинигэтин сүрэхтэниитэ.

15-00 ч. – Бырааһынньык үөрүүлээх-өрөгөйдөөх чаала. Баһылык А.Т.Ноговицын, ытык дьоммут уонна ыалдьыттарбыт эҕэрдэлэрэ. "Туймаада" государственнай ансаамбыл уолаттарын, эстрада ырыаһыттара Айгылаан, Ванс, Анатолий Горохов кыттыылаах улуус уус-уран самодеятельноһын **УЛАХАН КОНЦЕРА.**

*Улууспут олохтоохторо!
Бука барыгыт тыҥсуҥнаттык кэлиҥиҥ!*

Улууска – бу күннэргэ

ГОСУДАРСТВЕННАЙ ДУМА ДЕПУТАТА М. Е. НИКОЛАЕВ – ЧУРАПЧЫГА

Күлүн тутар 27 күнүгэр Чурапчы улууһугар Государственнай Дума депутата Михаил Ефимович Николаев сырытта. Кини улуус баһылыга А. Т. Ноговицын, улуус дьаһалтатын аппараатын үлэһиттэрэ, управлениелар начальниктара, тэриллэлэр салайааччылара кыттыылаах мунньах ыытта, улуус киэнин объектарыгар сырытта. Үлэһиттэри, устудьуоннары кытары көрүстэ.

Мунньахха Андрей Тимофеевич улуус салалтатын структуратын, салайар аппараат үлэһиттэрин, управление начальниктарын билиһиннэрдэ. Саҥа салалта үлэһиттэр ханнык уларыйыылары киллэрбитин кэпсээтэ. Ити кэнниттэн мунньах ыйытыыга эппиэт, бэсиидэлэһии быһыытынан барда.

Дьаһалта отчуота быйыл бары салааттан салайар үлэһиттэри илдьэ сылдьан ыытыллыбытын, ыйытыы суругунан буолан элбэх боппуруос эппиэттэнэллибитин, быһаарыллыбытын, иэйилээннэх астыммытын сэргээтэ. Ол эрээри элбэх боппуруос кэлэрэ быһаарыллыбатах боппуруостар, кыһалҕалар элбэхтэрин туоһулуур диэтэ. Улуус демографическай балаһыанньата хайдаҕын, дьон олоҕо-дьаһаҕа төһө туспан иһэрин, хамнас улаатыытын, үлэ миэстэтин таһаарыллыы, үөрэх-иитии боппуруостарын ыйыталаста. Тыа хаһаайыстыбатын производствотыгар республика салалтата өйөөбүтүн, үбүлэн-харчынан кемелэспүтүн үрдүнэн бородууксуйаны ылыы молтоҕун бэлиэтээтэ. Маньахха соторуталаҕына ыллыллыбыт сокуон бырайыагын сиһилии үөрэтэргэ, дьонногсэргэҕэ биллиһиннэрэргэ, итинэн олоҕуран үлэни-хамнаһы тэрийэргэ эттэ.

Сүбэ бэрэдэгиинэн ыччат анал үөрэхтээх буоларыгар болҕомтону уурарга, саҥа үлэ миэстэтигэр үөрэхтээх эрэ дьон ылыллар буолуохтарын эттэ. Бу туһаайыыга биир сүрүн сорук быһыытынан ыччат омук тылын үчүгэйдик баһылааһынын ситиһэр наадатын ыйда. Бу ыччаппыт, юруопут инникитэ диэтэ. Производственнай кэпсэтиигэ, бородууксуйаны ылыыны үрдэтиигэ саҥа технологиялары туһаныыны киллэрэн иһэргэ, олоҕу кытары тэҥнэ хардыылыырга, сайдыылаах государстволар уопуттарын туһанарга сүбэлээтэ. Үлэ саҥа көрүҥнэрин, холобур чаһынай оскуолалары, балыыһалары, финансовай структуралары тэрийии, сайыннарыы ыччаты үлэҕэ хаачыйыы, тыа сиригэр олохсуйуу биир төһүүтэ буоларын бэлиэтээтэ.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Сэргэх дьаһал

БУЛЧУТ КҮНЭ

Быйыл Чурапчы улууһугар "Булчут күнэ" олус тэрээһиниэхтик ыытыллыыта. Ол курдук, күлүн тутар 22 күнүгэр Чурапчы Эбэ бинир баттамалаах хоноҕор, Мурун Тыаҕынаһа томторун аныыгар нэһилиэктэртэн, тэриллэлэртэн хамаандалар хомуллан сарсыарда дьыбар тахсыыта алтыс этиллэн, сиэр-туом толоруллан түөрт түһүмэҕинэн күрэхтэстилэр.

Барыта тоҕус хамаанда кыттыыта. Ол курдук, нэһилиэктэртэн – Арыылаах, Хадаар, Мутудай, Талай хамаандалара баалларбыт. Тэриллэлэртэн – "Чурапчы" ТХПК, "Дорожник" ХЭТ, ДьУоКХ, "Чурапчыгаагы МЧС" уонна спортивнай томторгон түмүллэн "Интернат" хамаандалара улуус киинин аатын көмүскээтилэр.

Хамаандаларга аҕыстыы эр бэртэрэ киирэн, бастаан үс көрүҥнэ чулууларын туруоран. МЦ автомат сааны ыһыыга-хомуйуута, оллоонгго биэдэрэҕэ чэй оргутуутутар, ойбон алларыыга чулуу бириэмэ иһин илии-калын түһүстүлэр. Саа ыһыытыгар эдэр кыттааччылар хомуйан баран үөһээ кыһаан чыыбыһы тардан хааччаҕар (предохранителигэр) туруорар диэни билбэккэ бириэмэ сүтэриитин таһаардылар. Биир ыччат олох да саатын өрө тулпакка, дьон диэки туһаайан баран чыыбыһын тарда сылдьар. Оскуолаҕа кэлин НВП диэн предмет бэриллибэт буолбута куһаҕан өрүттээҕэ итиннэ көһүнэ. Ойбон алларыытыгар бэлэм мэҥэй батар буоларыгар дьулуһан уолаттар мууһу тоҕута-хайыта түһүүлэрэ ордук сэргэхтик көһүнэ. Анньыы кылааннааҕа манна көһүннэ. Оллоонгго уот оттон, биэдэрэҕэ хаары уулаан оргутан, чэй бардарыы эмиэ туспа сатабыллаах туттуунуханныыны эрэйэр буолан биэрдэ. Төрдүс быһаарыылаах түһүмэҕинэн эстафета буолла. Эстафета аҕыс түһүмэхтэн турар. Ол курдук бастакы булчут тоҕуу хаарынан сүүрэн тиийэн иккис кинитигэр эстафета маһын туттарар. Иккис кинитэ туох баар саатын, рюкзагын, булчут тэрилин барытын сүктүтүнэн сүүрэр. Үһүс кини хаарынан онтоһуллубут томтору дабайан, көҥүө түһэн хайыһарынан сүүрэртэ бэлэм турар төрдүс кинитигэр тиийэхтээх. Салгыы бэһис кини мэҥэйдэри ааһыахтаах, алтыс кини бэрэбиэнэни сүүрүөхтээх, сэттис кини уоҕи туоруохтаах. Онтон хамаанда бүтэһик чилиэнэ "Бег по кочкам" диэн бөрт эрэйдээх сириэдэрэйдээх кочкалаах 500 метр сиргэ сүүрэн эстафетаны түмүстүүхтээх. Барыта эстафета дистанциятын уһуна быһа холоон 500 метэрэ. Көрбүт дьон уонна чуолаан судьуйалар бэйэлэрэ "Спецназ" бэлэмнээннитигэр майгынныыр, тутунан да хаалсыбат экстремальнай эстафета диэн бэлиэтээтилэр. Уолаттар болҕомнох уонна эдэркэн буолан эрэ ыарырҕаппатылар быһыылаах. Саамай түргэнник кэлбиттэр 3 мүнүүтэ 09 сөкүүндэ 82 дэһээтэй бириэмэлээммиттэрэ, онтон саамай бытааннар 5 мүнүүтэ 09 сөкүүндэ 81 дэһээтэйинэн кэлбиттэрэ.

Илин-кэлин түсүһүү, сааскы салтыгга көччүйэ күрэхтэһии кэнниттэн бастакы миэстэҕэ МЧС хамаандата таҕыста, иккиһинэн "Интернат" хамаандата буолла, үһүс бочуоттаах миэстэҕэ Арыылаах уолаттара таҕыстылар. Күрэхтэһии сүрүн судьуйатынан В.С.Дьяконов, сүрүн секиретээринэн В.Г.Драгунов үлэлээннэр, күрэхтэһии хаамыыта табыллан тэриллибэх. Улуус баһылыга А.Т.Ноговицын бу күрэхтэһиигэ кэлэн кыттыылаахтары уонна көрөөччүлэри эҕэрдилээта. Кини Чурапчы булчуттарыгар анаан Ийэ айылҕаҕа ураты харыстабыллаах сыһыан баар буоларыгар, сахалыы сиэр-туом кэһиллибэтигэр туһаайан баҕа санаатын тиэрэртэ. Маныаҥ күрэхтэр сыллата ыытыллан дьон-сэргэ чөл олоххо, сахалыы үгэстэргэ, айылҕаны таптыырга уһуйуллан иһэригэр наадалаах дьыала диэн бэлиэтээтэ.

Сотору Дьокуускайга "Булчут күнүгэр" анаммыт республикатаагы күрэхтэһии буолуоҕа. Онно бэлэмнэнэр улуустааҕы күрэхтэһии ыытыллыытыгар, чуолаан Г.К.Бараниковка, улуус дьаһалтатыгар, комолеспут тэриллэлэргэ, судьуйалаабыт устудьуоннарга, спонсордарга, хамаандалары тэрийэн ыытыыга нэһилиэктэр уонна тэриллэлэр салалталарыгар махтанабыт. Туспа махтал тылларын аныыбыт атыы-эргиэн тэрийбит "Чурапчы"ТХПК үлэһиттэригэр уонна норуот маастара В.С.Поповка.

Булт – обуталэрбит ытык дьарыктара. Ийэ айылҕаҕа сүгүрүйүү, сиэри-туому тутуһуу барыта булт иэ тутулун сүрүнэ буолар. Оҥу эдэр булчут умнума! Улууспут булчуттарын аатын республикаҕа көмүскүү барар хамаандаҕа ситиһиилэри баҕарыабыт.

Афанасий ЗАХАРОВ.

Дьыллар уонна дьоннор

УМНУЛЛУО СУОХТААХ ААТ. КИНИ КИМИЙ?

Дьокуускай хабыллар хаба ортотугар, республика Правительствотын 1.№-дээх дьиэтин төрдүс этээһигэр Саха Республикатын Правительствотын председателлэрин мэтириэттэрин галереята баар. Манна Ойуунускай, Барахов, Аржаков кэннилэриттэн төрдүс киһинэн сып-сытыы тыык тоҥолуппакка көрбүт киэҥ харахтаах, бааһыналдьыгы номоҕон көрүҥнээх эдэр киһи олорор. Мэтириэт анныгар "Винокуров Иван Николаевич" диэн суруллубут. Киһи кимий? Үгүстүт билбэт эбит.

Оттон, дьиҥэр, 1923 сыллаахха, оччолорго Самарскай күбүөрүнэҕэ норуот үөрэҕириитин исполкомугар үлэлии сылдьыбыт киһини, бииp дойдулаахтарын таба көрөн, Саха сирин салалтата ыҥыран ылбыта. Исидор Барахов илии баттааһыннаах сурук архыыпка баара биллэр. Онон Иван Винокуров, РКП(б) Киин Комитетын дьаһалынан, атырдьах ыйыттан Саха сиригэр үөрэх уонна доруобуйа харыстабылын наркомунан ананар. Оттон 1924 сыл ахсынньы 5 күнүттэн 1925 сыл от ыйыгар диэри - Саха АССР Совнаркомун председателэ! Бу билиҥҥи СР Правительствотын председателин дуоһунаһа. 1925 сыл от ыйын 30 күнүттэн киниэхэ ВЦИК президиумугар Саха АССР бэрэстэбиитэлинэн ананар. Оттон 1926 сыл балаҕан ыйыгар ЯЦИК президиумун уураахтыан Иван Винокуров дойдутугар кэлэн САССР эргиэнигэ уонна промышленноска наркомунан анаммыта, итиэннэ 1929 сыл кулун тутарыттан онно эбии «Якутторг» дириэктэрин уонна САССР государственнай эргиэнин акционердаах лаһыгар тэрийэр бюро председателин эбээһинэстэрин толорбута.

Интэриэһинэйэ баар, 1930 сыллаахха Совнарком председателин, бу сырыыга солбуйааччытынан хаттаан анана сылдьыбыт. Оттон Москватааҕы эргиэн академиятыгар үөрэххэ ыытыллыбыт. Итиэннэ курдук, биһиги биир дойдулаахпыт, республиканы салайар үрдүк дуоһунастарга, бөрт сүдүргүтэ суох кэмнэргэ үлэлээн-хамсаан кэлбит киһи буолар. Бу туһунан архыып докумуоннара, СР Национальнай библиотекатыгар баар литература, араас ыйынньыктар, уонна 2005 сыллаахха Москваҕа тахсыбыт "Постпреды Якутии" диэн брошюра-кинигэ матырыйааллара туоһулууллар. Манна Иван Винокуров туһунан очеркобай ыстатыйаны суруналыыс Николай Келин олус итэҕэтиилээхтик суруйбута баар. Мин бу матырыйааллары туһанным.

Винокуровы олох умнуллубут диир кэрэгэй. Дэрүн-дэрүн дьон, суруналыыстар кинилиэхэ сиэн эргиллэн кэлэллэр эбит. Ол курдук, 2004 сыллаахха "Якутия" хаһыакка суруналыыс Василий Алексеев "Постпред автономной республики" диэн ыстатыйаны таһаартарбыт, бу иннинэ кини 2000 сыллаахха "Ил Түмэн" хаһыакка эмиэ суруйа сылдьыбыт, онтон 2003 сыллаахха суруйааччы, суруналыыс Прокопий Чуукаар "Киин куорат" хаһыакка, теманы салгыыр курдук, сэҥээрии таһаартарбыт. Онно кини Москваҕа студенныы сылдьан 1969 сыллаах эргин Новодевичьей кылабыыһаҕа Өксөкүлээх уҥуоҕун булаары хаста даҕаны сылдьыбытын, ол сылдьан бастаан Сталин кэргэнин – Надежда Аллилуева уҥуоҕун көрбүтүн, онтон аҕыйах хардыылаах сиргэ мрамордаах "Якутпостпред.. Винокуров.. 1935.." диэн суруктаах киһи уҥуоҕа баарын бэлиэтии көрбүтүн туһунан суруйбут. Чуукаар Москваҕа үөрэнэрин тухары биир дойдулааҕа, саха киһитэ Иван Винокуров көмүллэн сытар сиригэр сибэкки дьөрбөтүн аҕалан уурар эбит.. 1992 сыллаахха биһиги "Саха сирэ" хаһыаппытыгар Иван Винокуров туһунан эмиэ суруллан сылдьыбыт.

Иван Винокуровы салайар үлэ уустуктан-уустук учаастактарыгар ыытан иһэллэр эбит. Этэргэ дылы, ханна ыраахан балаһыанньа үөскээтэ да, онно хайаан даҕаны Иван Винокуров ананара.

Винокуров диэн араспаанньа билиҥҥи сахаларга балачча элбэхтик көрсүллэр. Сахатыйан хаалбыт, кэлин үксэ сахалар араспаанньалара буолбут дии саныыбын.

Омугунан - саха, төрөөбүт тыла - саха

Иван Винокуров, биографиятыгар суруллубутунан, 1893 сыллаахха Саха сиригэр Боотуруускай улууска (урут маҥна билиҥҥи Чурапчы, Таатта, Амма, Мэҥэ-Хаҥалас, онноҕор Томпо улуустарыттан сорох нэһилиэктэр киирэллэрэ, олус киэҥ сир этэ) дьадаҥы ыалга төрөөбүт. Ийэтэ – саха, аҕата – нуучча. Киһи төрөөбүт, улааппыт, оскуолаҕа киирбит сирэ – Боотуруускай улууһун I Хайахсыт (Арыылаах) нэһилиэгэ. XIX-с үйэҕэ Таатта-Чурапчы тус-па улуус буолалларыгар бастаан Таатта улууһун састаабыгар хаала сылдьыбыт, онтон XX-с үйэ 30-с сылларыгар Саха сирин оройуоннара үөскээһиннэригэр Чурапчы улууһугар киирбит.

Иваны чобуо, сытыы өйдөөх диэннэр, нэһилиэгин дьоно, арыылаахтар, церковнай-приходской оскуола икки кылааһын ситиһиилээхтик бүтэрбитин кэннэ, 1913 сыллаахха Чурапчыга үөрэххэ ыыталлар, онтон салгыы, үөрэххэ дьулуурдаах тулаайах кэриэтэ оҕо хааһына суотугар, Дьокуускайдааҕы духуобунай семинарияҕа үөрэххэ барар. Кини семинарияны кэнниттэн Казань куоракка духуобунай академияҕа үөрэнэ киирбит, ол эрээри, таҥараҕа итэҕэйбэт, атеистическай көрүүлэрин иһин 1917 сыллаахха 3 кууруска сылдьан үөрэҕиттэн уһуллубут уонна тута Казаннааҕы университет эмиэ 3-с кууруһугар үөрэххэ ылыллыбыт. Эттэххэ эрэ дьиэ курдук эрээри, дьиҥэр, бу чахчылар, хасыһан көрөр буоллар, туох-туох ис хоһооннооҕорун ким да билбэт. Сэрэйэн эрэ көрүллэр. Оннооҕор биһиги кэммитигэр, биир үрдүк үөрэх кыһатыттан атыныга көһөргөр, кырата биир сылынан намыһах кууруска ылыллаҕын. Бу, оччолорго, XX-с үйэ саҕатыгар, баара-суоҕа 23-24 саастаах, Россия түгэҕиттэн - сиһилии сибидиэнньэни булбатым. Кини биэс сыл устата - 1918-1923 сылларга Самарскай күбүөрүнэҕэ үөрэхтээһин эйгэтигэр үлэлээбитэ. Бу - гражданскай сэрии, ханна баҕарар уруйсхал, Поволжьеҕа 1921 сыллааҕы алдьархайдаах хоргуйуу, аччыктааһын ас-туор кэмнэрэ этэ. Дьэ, маннык уустук сылларга Иван Винокуров боростуой учууталтан саҕалаан баран, Бузулукскай уезд исполкомун норуот үөрэҕириитин оскуолаҕа салаатын сэбиэдиссэйигэр, онтон 1919 сыл ыам ыйын 9 күнүттэн үөрэх салаатын сэбиэдиссэйигэр тиийэ үүммүтэ. Маны таһынан Иван Винокуров үөрэх үлэһиттэрин Бүтүн Россиятааҕы II, III, IV съезтэригэр делегат

Хотү дойдуттан сылдьар саха уолун өйүн-санаатын, сайдыытын, бэйэтин олоххо көрүүлэригэр халбаҥнаабатын, дьүккүөрдээҕин сөҕөн эрэ кэбиһэҕин. Уонна кини, историяны билэр дьон, арыылаахтар этэллэринэн, аҕабыыттарга иҥтиллибит оҕо эбит. Чурапчы Арыылааҕар Ион Николаевич Винокуров диэн аҕабыыт баар буола сылдьыбыт. Иван аҕатын биирэ төрөөбүтэ буолуон сөп диэн дьоҥҥо сабаҕалааһын баар. Ол эрээри Иван эдьиийэ псаломщик Симон Поповка кэргэн тахсан, кинилэргэ иҥтиллибит. Оттон хайдах-туох, ким сабыдыалынан атеист буолан тахсыбыта - бу эмиэ таабырын..

- 1991 сыллаахха Чурапчыта Арыылаах оскуолатын 100 сааһыгар кини аата кинигэҕэ киирбитэ. Дьиҥэр, репрессияламмыт киһи буоллаҕа. Сурдээх дьыала - өлбүтэ түөрт сыл буолбут киһини репрессиялаан кэбиһэллэр.. Кэлин эрэ, 2003 сыллаахха реабилитацияламмыта, - диир Иван Винокуров оло5ун, үлэтин үөрэтиинэн дьарыктанар Михаил Друзьянов.

Саҥа былаас салайааччыта

Иван Винокуров 1918 сыллаахха Кыһыл Армия кэккэтигэр ыҥырыллыбыта уонна биһиги киэҥ нэлэмэн дойдубутугар гражданскай сэрии уота күөдьүйэн турар кэмигэр Саратовскай күбүөрүнэҕэ 5-с коннай армия штабыгар политүлэһитинэн сулууспалаабыта. Самарскай күбүөрүнэҕэ Сэбиэскэй былаас олохтонуутугар саамай көхтөөх кыттыылаахтарынан ылбыта. 1919 сыллаахха бассабыыктар РКП-гар чилиэнинэн киирбитэ. Кини олох үллэр үөһүгэр мэлдьи буолара. Хомойуох иһин, ханна, хайдах сэриилэспитин туһунан быһыытынан сылдьыбыта. Бассабыык партия чилиэнэ буолан, Самара күбүөрүнэтиттэн РКП(б) XIII, Саха АССР-тан ВКП(б) XIV, XV съезтэрин делегаттарынан талыллыбыта. Оттон 1922 сыллаахха Самара күбүөрүнэтин үөрэҕин үлэһиттэрин сойууһун быраабылыанньатын председателинэн анаммыта. 1923-1935 сылларга - ЯЦИК чилиэнэ. 1927 сыллаахха Сэбиэттэр Бүтүн Сойуустааҕы IV съезтэригэр ССРС Киин Ситэриилээх Кэмитиэтин (ЦИК) чилиэнинэн талыллыбыта. Хайдахтаах курдук үрдүк итэҕэлий?! Саха киһитин холугар, бука, кырата суох ситиһии. Иван Николаевич Винокуров төрөөбүт дойдутуттан ырыых-ыраах сылдьан Самарскай күбүөрүнэҕэ үөрэхтээһин эйгэтигэр саҥа былаас биир саамай аптарытыаттаах салайааччытынан буолбута.

Мин кинини омугунан саха диэн алҕаһаабатым. 1926 сыллаахха ыытыллыбыт Бүтүн Сойуустааҕы партийнай биэрэпис былааҥкатыгар, бэйэтин тылыттан ырыылычы суруллан сылдьар: коммунистическай партия чилиэнэ Винокуров Иван Николаевич - омугунан саха, төрөөбүт тыла - саха, саха тылынан ааҕар уонна суруйар диэн. Кини сахалыы, нууччалыы тэҥҥэ олус грамотнайдык, ыраастык саҥарара, суруйара, тыл этэрэ уонна хотугу омуктар тылларынан (бэйэтэ суруйарынан - туҥуустуу) кэбэҕэстик кэпсэтэрэ.

Республикабыт туһугар

Дьэ, итинник, Россия Эбэ хотун күбүөрүнэлэригэр - Поволжьеҕа уустук, ыраахан кэмнэргэ үлэлээн-хамсаан, саҥа былаас туһугар туруулаһан, төрөөбүт Сахатын сиригэр общественнай - политическай олоххо, идеологическай, салайар үлэҕэ кыттаанахтык буспутхаппыт, түмүгүн бэлэмнээх кадр кэлбитэ. Кини кэргэнэ Елизавета Петровна Винокурова Үлэ Кыһыл Знамята уордьаннаах чулуу учуутал этэ, Дьокуускайга 2-с №-дээх оскуолаҕа үлэлээбитэ, икки үчүгэйкээн уол оҕолоохторо. Билиҥҥи Москваҕа сиэннэрэ Наталья Викторовна Иванова баар.

Дьокуускайга Максим Кирович Аммосовтаах Иван Винокуровы, бэйэлэрин киһилэрин, үөрүүнэн, истиҥник көрсөллөр. 1923 сыллаахха Үөрэх наркома буолаат, Иван Николаевич, Поволжьеҕа үлэлээбит уопутунан, "Долой неграмотность!" уопсастыбаны тэрийбитэ. Оттон 1924 сыллаахха үөрэхтээһиҥҥэ I-кы съеһи тэрийэн ыытыыта Саха сиригэр үөрэхтээһини сайыннарыыга бигэ олугунан буолбута. Иван Винокуров эдэр республикаҕа биир бастакынан хотугу аҕыйах ахсааннаах олохтоох норуоттар проблемаларын туруорбута, быһаарар чопчу суоллары ыйбыта, үгүс оруннаах этиилэри киллэрбитэ.

1925 сыллаахха, үөһээ ахтыллыбытын курдук, Иван Винокуров ВЦИК Президиумун иһинэн Саха АССР бэрэстэбиитэлинэн үлэҕэ ананан, Москваҕа тиийбитэ. Максим Аммосов республика бэрэстэбиитэлин иннигэр олус үрдүк ирдэбиллэри туруорарын оччотооҕу дьон бары билэллэрэ. Онон, Винокуровка улахан итэҕэл сүктэриллибитэ. Ол итэҕэли кини дьоһуннаахтык толорбута. Бастатан туран, кини автономнай республикалар конституцияларын оҥоруута хамыыһыйа чилиэнин быһыытынан күүскэ үлэлээбитэ. Саха сиригэр промышленноһы сайыннарыы боппуруостара эдэр республикаҕа олус улахан суолталаах этилэрэ. И.Н.Винокуров республикаҕа индустриализациялааһыны түргэтэтиини ситиспитэ. Кинилэр Максим Аммосовтыын биһиги дойдубут оҥорон таһаарар күүстэрин, сиртэн хостонор баайдарын туһаҕа таһаарыыны сайыннарыы боппуруостарын научнайдык, кэлим үөрэтиини утумнаахтык туруорсубуттара. Иван Винокуров бэрэстэбиитэллиир сылларыгар "Алданзолото" Союз суолталаах трест тэриллибитэ. Саха сиригэр хас ый аайы кэриэтэ сүүһүнэн ахсааннаах оробуочай кадрдары, специалистары тэрийэн ыытыы, олохтооһун, хамнастарын боппуруоһун быһаарсыы – бу барыта ымпыктаах-чымпыктаах үлэни, ааҕыыны-суоттааһыны эрэйэрэ. Хамнаска иэһи төлөөһүн ыарахан боппуруоһун республика, Иван Винокуров курдук уопуттаах салайааччылар баар буоланнар, дьоһуннаахтык быһаарбыта. Ол кэмнэргэ этэ дии, партия Дальнай Востоктааҕы крайкома, ыарахан балаһыанньанан туһанан, Алдан бириискалары бэйэтигэр ыла сатааһына табыллыбатаҕа.

Татьяна МАРКОВА.

Хаартыскаҕа: *Иван Винокуров Казань куоракка үстудьуоннуур сылларыгар. И.Н. Винокуров дьиэ кэргэнэ (сиэнэ Наталья Иванова архыыбыттан).*

(Бүтүүтэ бэчээттэниэ).

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ КОНКУРС ОТ "ЯТЭК"!

РАЗЫГРЫВАЮТСЯ 4 ОГРОМНЫХ 55-ДЮЙМОВЫХ 3D ТЕЛЕВИЗОРА!

УСЛОВИЯ КОНКУРСА:

1. В период с 1 по 30 апреля 2014 года заправляйтесь на АЗС «ЯТЭК» г. Вилюйск, с. Сунтар, с. Чурапча (ул. Трактовая, 4А), с. Ой (Покровский тр. 67 км.) за наличный расчет единовременно на сумму от 1000 рублей и более.
2. За каждые полные 1000 рублей получайте по одной наклейке, и разместите их на своем автомобиле.
3. Сфотографируйте автомобиль со всеми полученными наклейками на фоне АЗС, на которой Вы получили наклейки.
4. Отправьте фотографии на электронный адрес azs@yatec.ru

ОБЯЗАТЕЛЬНО укажите в письме следующие данные: Имя, Фамилия, номер телефона, населенный пункт.

БЕЗ ПРЕДОСТАВЛЕННЫХ ДАННЫХ, ФОТОГРАФИИ НЕ ПРИНИМАЮТСЯ!

ТРЕБОВАНИЯ К ФОТОГРАФИЯМ:

Фотографии должны быть сделаны на фоне АЗС, на которой Вы получили наклейки.
Выигрывают участники, наклеившие на автомобиль максимальное количество наклеек и сделавшие самые оригинальные фотографии!
Приветствуются фантазия, творческий подход и оригинальные ракурсы!
Также обязательно присутствие в кадре вашего хорошего настроения!

Фотографии принимаются в электронном виде в период с 1 по 30 апреля 2014 г. (включительно) на e-mail: azs@yatec.ru
В письме укажите ваши данные: Имя, Фамилия, контактный телефон, населенный пункт.
Подведение итогов конкурса и награждение победителя состоится 10 мая 2014 г.

Количество фотографий от каждого участника – НЕ ОГРАНИЧЕНО!!!!

ДВА КРЫЛА РЕГИОНАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ

САХАМЕДСТРАХ

АКЦИЯ

по всей республике

от группы страховых компаний «Стерх-Сахамедстрах»!

Если вы застрахованы в РСК «Стерх» (от несчастных случаев или страхование имущества) и при этом имеете полис обязательного медицинского страхования «Сахамедстрах», вы сможете принять участие в розыгрыше множества ценных призов!!!

Главный приз – абсолютно новый автомобиль!

«NISSAN-ALMERA»!

Розыгрыш состоится в июле, во время VI спортивных Игр народов Республики Саха (Якутия), в Намском улусе

ПАРТНЕР АКЦИИ:
Колми – официальный дилер NISSAN в Якутии

Подробные условия участия в стимулирующей лотерее, сроки ее проведения, наименования призов, место их выдачи и иная информация размещены на официальном сайте www.rsk-sterh.ru

Тиражная таблица будет опубликована в течение 5 дней со дня розыгрыша (дата розыгрыша будет объявлена через СМИ, дополнительно) в газетах «Кыым», «Якутск Вечерний», «Наше время».
Ответственность за уплату налогов за выигрыш несет выигравшее лицо.

Лицензия ОАО РСК «Стерх» ФССН СК№3983 14 от 11.10.2005 г.
Лицензия ОАО ГСМК «Сахамедстрах» ФССН СК№2873 14 от 14.10.2007 г.
Организатор стимулирующей лотереи: ОАО «РСК «Стерх».
Государственный регистрационный номер республиканской лотереи НЗЦАС/00024 от 27.12.2013 г.

Филиал ОАО РСК «Стерх» в с. Чурапча:
Чурапчинский улус, с.Чурапча, ул.Ленина, 30
☎ (41151) 42-067

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Чурапчы улууһугар уонна республикаҕа дуобат сайдыытыгар улахан кылааттаах киллэрбит спорт маастарын **Павел Алексеевич ВАРЛАМОВЫ** 60 сааскын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүөйгүнэн итиитик-истиннэк эҕэрдэлиибит!

Баҕарабыт кытаанах доруобуйаны, уһун дьоллоох олоҕу, дуобатын күлүүбэ күрүүк үүнэ-сайда турарыгар, ыччаттар күрэхтэһиилэригэр күүс-кэмэ буоларгар.

Үөрэх үлэһиттэрин профсоюһун комитетын председателэ Е.И. Довыдов.

***

Күндү бааһыйбыпын, эдьиийбитин, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕун **Матрена Ивановна ПЕТРОВАНЫ** 55 сааскын туолбут сырдыыах күнүнэн итиитик-истиннэк эҕэрдэлиибит!

Бу кэрэ оттоох-мастаах, чараастаах күннээх Орто дойдуга оҕолоруҥ, сиэннэриҥ таптаалларыгар биһигиэн дьоллоохтук олороргуттан үөрэбит. Эйиигин уонна эн дьиэ кэргэҥҥин Айыы араҥачылаатын, күн күүһэ кемүскээтин.

Эҕэрдэни кытта Чурапчыттан убайдарын Никитиннэр, Дьокуускайтан эдьиийин Вера Ивановна Татаринова дьиэ кэргэттэрэ.

***

Убаастабыллаах коллегабытын, Сылаҥ хочуолунайын операторын **Николай Николаевич МАКАРОВЫ** 55 сааскын туолбут үөрүүлээх үбүлүөйгүнэн «Маарыкчаан» ПО бырабылыанньатын, профкомун аатыттан итиитик-истиннэк эҕэрдэлиибит!

Баҕарабыт эйиэхэ саха алмааһынан кытаанах доруобуйаны, утумэн үгүс үөрүүнү, үйгүлээх олоҕу. Эйиги дьиэ кэргэҥҥэ ил-эйэ энэрдэстин, дьол-үөрүү аргыстастын, кэскил-утумү баҕарабыт.

Эҕэрдэни кытта «Маарыкчаан» ПО бырабылыанньата, профкома.

***

«Чурапчы» ТХПК туруу үлэһит дьонун ааттыттан **Иван Петрович ПОНОМАРЕВУ** олоҕуҥ биир дьоһун кэрчик кэминэн, 75 сааскын туолбут үбүлүөйгүнэн, «Саха сирин тыатын хаһаайыстыбатын бэтэрээнэ» бочуоттаах бэлиэнэн, Чурапчы улууһун Бочуоттаах олохтооҕо аат инэриллибитинэн итиитик-истиннэк эҕэрдэлиибит!

Өрүү күргүөмнээх үлэ үөһүгэр сылдьан, төрөөбүт улууһуҥ чэчирии сайдарын туһугар модун санаан булгуруйбакка, сырдык санаан салаҥыйбакка инник дьиэи эрэллээхтик, айар-тутар үлэ үлүмнэс үөһүнэн баран иһэргэр, ылыктаах тылгынан-өскүнэн, субэҕинэн өссө да тэҥҥ күүс-кэмэ буола туруоҥ диэн эрэнэбит. Эйиэхэ, чугас дьоннор чэгиэн доруобуйаны, дьоллоох-соргулаах олоҕу баҕарабыт.

«Чурапчы» ТХПК коллектива.

***

Биирэ үлэлиир коллегабытын, Мындаҕаайы арыы сыаҕын рабочайын **Юрий Васильевич ФЕДОРОВЫ** 55 сааскын туолбут утуө-мааны күннүнэн, «Саха Республикатын тыатын хаһаайыстыбатын туйгуна» бэлиэнэн наҕараадаламмыккынан итиитик-истиннэк эҕэрдэлиибит!

Эн үтүө суобастаах үлэһит буоларгын, ылсыбыт дьыалаҕын тиһэҕэр тиэрдэр, дьонуҥ-сэргэҥ туһа диэн үлэлии-хамсыы сылдьаргыттан астынабыт уонна махтанабыт. Баҕарабыт эйиэхэ, чугас дьоннор чэгиэн доруобуйаны, үйгүлээх олоҕу.

«Чурапчы» ТХПК коллектива.

БИЛЛЭРИИЛЭР / ОБЪЯВЛЕНИЕ

«Дабаан +» маҕаһыын бөйэтин сыанатын биллиһиилэрэ: Саахар 25 кг – 1200 солк., бурдук 25 кг – 670 солк., окорочка 15 кг – 1550 солк., кока-кола 2 л – 88 солк., цыплык 1,8 – 600 солк., комбикорм араас көрүҥнэрэ, Хатас сибиинньэтин этэ киилэтэ – 280 солк, уода. ас-үөл арааһа, чэпчэки сыанаҕа бааллар. Кэлиҥ, сылдьыҥ, атыылаһыҥ. Төлөпүөн нөҥүө Чурапчы салиэнньэтин иһигэр бородуукталы иилньэн биэрии э сакаас ылабыт (арыгыттан, пиибэттэн ураты) аадырыскытыгар тиэрдэн биэрэбит. Тиэрдиитэ – 100 солк., 2000 тыһ. сууматтан босхо.

Тел.: 41-061, 8-968-151-91-78 (What'sApp).

***

ИП Катакинов К.М оказывает услуги:

– Составление и сдача налоговых деклараций за 1 кв. 2014 г. ЕНДВ, НДС, срок сдачи с 01.04.14 г. по 18.04.14 г.

– Составление книги учета доходов и расходов, бизнес-плана, и других отчетов. **Адрес офиса:** с. Чурапча, ул. Ленина, 32 (здание Росгосстраха).

Тел.: 8-914-223-42-37.

***

Сүүрэ сылдьар, кууннаах 2003 сыллаах, МТЗ-82 тыраахтары атыылыыбын.

Тел.: 8-411-42-26-381, 8-964-425-37-19.

www.tuymaada-leasing.ru

Лизинговая компания

Туймаада-Лизинг

ПРЕДОСТАВЛЯЕТ В ЛИЗИНГ до 5-ти лет

- АВТОТРАНСПОРТ, СПЕЦТЕХНИКУ
- ДОРОЖНУЮ ТЕХНИКУ, ПОГРУЗЧИКИ, БУЛЬДОЗЕРЫ
- ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОРУДОВАНИЕ
- ТРАКТОРЫ
- ПРИЦЕПНУЮ И НАВЕСНУЮ ТЕХНИКУ КО ВСЕМ ТРАКТОРАМ

- Договора оформляются на местах
- Работаем по социальным программам
- Представитель в Чурапчинском улусе Капитонов Егор Гаврильевич

Обращаться по адресу: с.Чурапча Октябрьская 49 тел: 8(41151)42-344 сот: 89141014669

Оҕо сааһыт үөлэннэр, биирэ үөрэммит доҕорбут, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо

КАРСАНАЕВА (БЕЛЯЕВА) Мария Егоровна

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан күндү кэргэнигэр Петр Терентьевичка, ыаллыыр оҕолоругар, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Чурапчы орто оскуолатын маҥнайгыны бүтэрбиттэр Иван Иванович Федотов, Дария Петровна Кладкина, Нюрбина Дмитриевна Ефимова, Анастасия Матвеевна Пинигина, Анна Александровна Борисова уонна быһа ыала Варвара Прокопьевна Дьячковская.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

-Тыһа, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Хоту кэһэрүллүү кыттыылааҕа Карсанаева Мария Егоровна уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр, Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕар Петр Терентьевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр, бары чугас аймахтарыгар Чурапчы нэһилиэгэ МТ дьаһалтата.

-Интернат-оскуола томторун ытыктабыллаах олохтооҕо, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, үгүһэр кэлүөнэни үтүөҕэ үһүйбүт кырдьаҕас учуутал, тапталлаах кэргэн, ийэ, эбээ Карсанаева Мария Егоровна олохтон туораабытынан кэргэнигэр Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕар Петр Терентьевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймахтарыгар интернат-оскуола томторун бэтэрээннэрэ.

-Убаастыыр саҕаһыт Карсанаева Мария Егоровна олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, аймахтарыгар Чурапчыттан Карсанаевтар, Дьокуускайтан Хабаровтар, Игнатьевтар уонна кинилэр дьиэ кэргэттэрэ.

-Тапталлаах кэргэнэ Мария Егоровна Карсанаева олохтон туораабытынан ыйуур хаһаайыстыбатын бэтэрээнигэр Карсанаев Петр Терентьевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр Лесничество коллектива.

-Убаастыыр саҕаһыт Мария Егоровна олохтон туораабытынан убайбытыгар Петр Терентьевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр Чурапчыттан, Дьокуускайтан, Горнайтан Василий Семенович Попов оҕолоро, сиэннэрэ.

-Күндү ийэлэрэ Карсанаева Мария Егоровна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан табаарыстарбытыгар Терентий Петровичка, Валентина Петровнаҕа Степановтар, Макаровтар, Поповтар.

-Ытыктабыллаах табаарыспыт Карсанаева Мария Егоровна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан чугас ыалбытыгар Петр Терентьевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр Кривошапкиннар, Дьячковскайдар, Степановтар.

-Убаастыыр эдьиийбит Карсанаева Мария Егоровна, олохтон туораабытынан кэргэнигэр, сэрии кыттыылааҕар Карсанаев Петр Терентьевичка, кини оҕолоругар, сиэннэригэр Кытаанахтан, Нерюнгриттан Пономаревтар, Үөлээ Булууттан Андреевтар, Түмэттэн Беляевтар.

-Убаастыыр, ытыктыыр күндү саҕаһыт, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Хоту кэһэрүллүү кыттыылааҕа Мария Егоровна Карсанаева ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан таайбытыгар Петр Терентьевичка, Татьянаҕа, Сергейгэ, Марианнаҕа, кийииттэригэр Валентинаҕа, бары сиэннэригэр, биирэ төрөөбүттэригэр кутуеттара П.П. Дьячковскай, Н.Н. Корякин, Никитиннэр, Перфильевтар.

-Тапталлаах ийэтэ, учууталбыт Карсанаева Мария Егоровна уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кини кыыһыгар, биирэ үөрэммит дьүөгэбитигэр Марианна Петровнаҕа Чурапчы аҕыс кылаастаах оскуолатыгар биирэ үөрэммит доҕотторо.

-Тапталлаах ийэлэрэ Карсанаева Мария Егоровна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кутуеппутүгэр Карсанаев Терентий Петровичка, дьүөгэбитигэр Валентина Петровнаҕа Дириҥтэ биирэ үөрэммит дьүөгэлэрэ.

-Тапталлаах кэргэнэ, ийэлэрэ, эбээлэрэ Карсанаева Мария Егоровна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, С.А.Новгородов аатынан орто оскуола салалтата, коллектива, профкома.

-Тапталлаах кэргэнэ, ийэлэрэ, эбээлэрэ Карсанаева Мария Егоровна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр, ытык кэһиибитигэр, Аҕа дойду сэриитин кыттыылааҕар Петр Терентьевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр, балтыгар Клара Егоровнаҕа, кутуеттугэр Василий Васильевич Кузьминарга, бары аймахтарыгар култуура управлениета, профкома.

-Тапталлаах ийэлэрэ, эбээлэрэ, эдьиийдэрэ, интернат томторун ытык олохтооҕо, Хоту кэһэрүллүү кыттыылааҕа, педагогическай үлэ бэтэрээнэ Карсанаева Мария Егоровна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр Петр Терентьевичка, оҕолоругар, кийиитигэр Валентина Петровнаҕа, сиэннэригэр Д.П. Коркин аатынан ЧРОСИО коллектива, профкома.

-Педагогическай үлэ бэтэрээнэ Карсанаева Мария Егоровна уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр Петр Терентьевичка, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар үөрэх управлениета, үөрэх үлэһиттэрин профсоюһун комитета, Чурапчы 8-с кылаастаах оскуолатыгар биирэ үлэлээбит коллегалара, педагогическай үлэ бэтэрээннэрин Сэбиэтэ.

-Ытыктыыр аймахпыт, педагогическай үлэ бэтэрээнэ Карсанаева Мария Егоровна олохтон туораабытынан кутуеппутүгэр Карсанаев Терентий Петровичка, кини дьиэ кэргэнигэр Дириҥтэн Платоновтар, Кобяковтар.

Некролог

ВСЕГДА В НАШЕЙ ПАМЯТИ

Вот уже год не стало нашей любимой мамы, бабушки, прабабушки, ветерана педагогического труда, Учителя учителей **ОХЛОПКОВОЙ Елены Григорьевны**, уроженки Усть-Алданского района. Она более 45 лет проработала в Чурапчинской средней школе учительницей начальных классов. Быстро проходит время, но не забывается, остается в памяти светлый образ нашей любимой мамы.

С отцом Константиновым Федотом Алексеевичем прожили 52 счастливых лет. Нас было 5 детей. Они воспитали нас быть культурными, любить природу, быть стойкими, твердыми, иметь свою позицию жизни и придерживаться ее, все мы имеем высшее образование, работали и работаем по своей специальности.

Школьная жизнь была жизнью нашей семьи, где бы ни работали наши родители. А они работали в Амгинском, Нюрбинском, Верхоянском районах.

Мама была очень доброй, чуткой и в то же время с твердым характером. Она была скромным человеком, очень много времени уделяла работе. Так как она работала учительницей начальных классов с русским уклоном, постоянно проводила дополнительные занятия. Дети уже к концу первого полугодия хорошо овладевали русским языком.

Вот как вспоминают ее ученики. С особой теплотой вспоминаю свою первую учительницу Охлопкову Елену Григорьевну, чьей беспредельной добротой и терпением я, признаюсь, иногда пользовалась. Например, когда нудная арифметика доставала вконец, и я начинала баловаться, зная, что нельзя. Или когда мой сосед по парте никак не успевал написать диктант, у меня лопалось терпение бесконечно подсказывать ему. Елене Григорьевне приходилось усмирять обоих, так как у нас за партой завязывалась настоящая потасовка. На переменах Елена Григорьевна играла и водила хороводы вместе с нами. У меня никак не получалось красиво написать букву "в" и она оставляла меня после уроков, занималась с нами дополнительно, несмотря на то, что она сама многодетная мать. Первая наша учительница была как вторая мама...

Мама очень любила петь, читать, путешествовать, бывать на природе, что и передала своим внукам, которые с теплотой вспоминают ее.

В моей памяти бабушка останется очень светлым и чистым человеком, любящей и любимой женщиной, заботливой бабушкой. Бабушка была очень добрым и легким человеком, ни разу не слышали от нее плохого слова, чтения нотаций, жалоб. Помню ее заливистый смех, игривую улыбку, сияющие глаза и склоненную на бок голову в задумчивости. Она была настоящей женщиной: очень женственной и мягкой. Они с дедушкой очень любили друг друга и сохранили свои чувства и интересы: было ощущение, что бабушка восхищалась своим мужем. Их отношения для меня – как пример отношений между парой. Бабушка привила нам любовь к природе, любовь к чтению.

Мы всегда будем помнить и любить любимую нашу маму, бабушку и прабабушку Охлопкову Елену Григорьевну. Ты всегда будешь в нашей памяти.

Дети, внуки, правнуки.

Күндүтүк саныыр убайбыт, ер сылларга Аллараа Бэстээххэ олорбут, Чыаппаратта төрүттээх **ПРОТОДЬЯКОНОВ** Андрей Филиппович -Быкаа бу дьыл кулун тутар 22 күнүгэр олохтон туораабытын билэр дьонугар дириҥник курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Аймахтара.

Редактор - директор: А.А. ЗАХАРОВ.
Эппиэттиир секретарь, суруҥ отдела – Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
Экономика, спорт, тыа хаһаайыстыбатын отдела – А.М. СЛЕПЦОВ.
Корректор – В.Н. ПЕТРОВА.
Верстальщик – Л.К. ПОПОВА.
Бэчээттээччилэр – Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ, С.А. ПАВЛОВ.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Роскомнадзор СР управлениетыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №14-0238.

Саҥа олох

АДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru

Бэчээккэ сакааһа: № 46-47 (10864-10865) Тираж 2150. Хаһыат сыаната: 10 солк.

Автор суруйар этиилэр саҥа редакция позициятыгар маннык сөп түбэһэр буолбатах. Суруйка ыйыллар чахчылар кырдьыктааҕыгар эппиэтинэһи автор тус бэйэтэ сүгэр.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэриллиннэ: 16 ч 00 м. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 28.03.2014 с. офсетка бэчээттэннэ.
Аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекса: 54907. Хаһыат нэдиэлэҕэ устэ: оптуорунньукка, чэппиэргэ уонна субуотаҕа тахсар.

Уйгуну-быйаҥы дәләтин—барыбыт сорукпут!

Уйгу кыһата

"Чурапчы" ТХПК "Саҥа олох" хаһыакка ыйга биирдэ тахсар анал сыһыарыыта № 3 (37)

2014 сыл
Кулун тутар
29 күнэ
субуота
№46-47
(10863-10864)

Сүрүн сонуннар

Быйыл улууспутугар 6900 тонна үүтү соҕотуопкалыыр сорудах тиэрдилиннэ.Биирдии нэһилиэктэринэн түнэтилиннэ (таблицаны көр).

***

Быйыл 2000 гектарга күөх ыһыыны ыһарга былаан тиэрдиллибитигэр, бүгүнгү туругунан 34 хаһаайыстыба 1283 гектарга ыһарга сайаапка түһэрдилэр.

***

Бурдук уонна элбэх сыллаах от сиэмэтин атыылаһыыга үгүөрү субсидиялар көрүлүннүлэр.

***

17 нэһилиэк дьаһалталара тыа хаһаайыстыбатын сайдыытыгар барыта 5,7 мөлүйүөн солкуобай харчыны көрдүлэр. Онуоха улуус дьаһалтата ханнык нэһилиэк төһөнү укпутун саҕаны утары үбүлээн, барыта 11,4 мөл. солк. бэриллэр буолла.

2014 сылга улууска нэһилиэнньэ, сүөһү ахсаана уонна үүт соҕотуопкатын сорудаҕа

№	Нэһилиэктэр	01.01.2014 нэһилиэнньэ ахсаана	01.01.2014 ынах сүөһү ахсаана	Биир дууһаҕа тиксэр сүөһү ахсаана	Миэстэтэ	2014 с. үүт соҕотуопкатын былаана	2014 туттарыллыбыт үүт (т)
1.	Алаҕар	716	881	1,23	16	282	277,8
2.	Арыылаах	333	887	2,66	3	321	374,0
3.	Бахсы	406	1086	2,69	2	352	353,2
4.	Болтоҥо	638	868	1,36	15	274	229,7
5.	Болугур	977	1727	1,77	10	553	477,9
6.	Кытаанах	520	1113	2,14	6	281	313,0
7.	Мугулай	804	1533	1,90	8	335	316,9
8.	Одьулуун	1177	1912	1,62	13	523	573,1
9.	Соловьев	551	1801	3,27	1	546	758,0
10.	Сылаҥ	1039	2735	2,63	4	772	505,8
11.	Төлөй	498	996	2,0	7	207	292,0
12.	Хадаар	593	1034	1,74	11	311	397,8
13.	Хатылы	718	1094	1,52	14	349	279,9
14.	Хайахсыт	552	1024	1,85	9	244	298,7
15.	Хоптоҕо	1196	2065	1,73	12	669	683,7
16.	Чакыр	598	1463	2,45	5	494	566,6
17.	Чурапчы	9277	1222	0,13	17	367	203,6
	Улуус үрдүнэн	20593	21957	1,07		6900	6901,5

Таблицаны сыныйан көрөн, ырытан көрүөххэ. Кылгастык. Биир дууһаҕа тиксэр сүөһү ахсаана Чурапчы нэһилиэгэр кырата өйдөнөр. Мырылалар маладьыастар! Биир киһиэхэ тиксэр сүөһү ахсааныгар, үүт туттарыытыгар республикаҕа даҕаны бастакы миэстэ буолуохтарыгар төрүт саарбахтаабаппын. Төҕө диэтэххэ, Бүлүү, Өлүөнэ энэр улуустар уопсай сүөһүлэрин сэбиэскэй кэмтэн аҥарыттан ордугунан аччаттылар. Ыалларбыт мэнгэлэр, таатталар, аммалар, ордук уус-алданнар кыра аҥарын эстилэр. Онтон биһиги, чурапчылар, 2 кураан, сут дьыллар содулларынан сүөһүбүт балачча аҕыйаабытын даҕаны иһин, урукку сүөһүбүт 80%-н тутан республикаҕа син биир инники сылдьабыт.

Бахсылар эмиэ маладьыастар. II-с миэстэҕэ сылдьаллар. Ол оннугар алаҕардар (чыаппаралар) 16-с миэстэ буола сылдьаллара соччо өйдөммөт. Ол биричиннэлэринэн сирдэрэ кыараҕаһа уонна КП-нан хаалбыттара буолуон сөп. Үүт ыамыгар элбэх сирдээх-уоттаах Болтоҥо, Хатылы хаалыылара тэрээһин улэттэн эмиэ тутулуктаах буолуо диэххэ. Сайылыкка тахсыбакка элбэх үүтү туттарыахха табыллыбат. Ааспыт сылга үүт ыамыгар сыланнар сыылбатыйдылар даҕаны, күөх үүнээйини барыларынааҕар элбэҕи бэлэмнээбиттэрэ төһүү буолан, быйыл өрө тахсалларыгар киһи эрэнэр.

Онтон быйылгы үүт соҕотуопкатын былаана былырыынгы көрдөрүүнэн буолбакка, ыанар ынах ахсаанынан тиэрдиллибитэ саамай сөптөөх. Быйылгы кыстыкка от-мас дэлэй. Онон былааны хайдах баҕарар толорор кыахтар бааллар.

М.Е. НИКОЛАЕВ — ЧУРАПЧЫГА

Бэҕэһээ, кулун тутар 27 күнүгэр Саха Республикатын бастакы Президенэ, РФ Госдуматын депутата М.Е. Николаев Чурапчыга кэлэ сылдьан, «Чурапчы» кооператив саҥа аһылыгын комбинатыгар, «Ыраас уу» сыаҕар сылдьан үлэни-хамнаһы кытта билистэ, иҥэнтоҥон ыйыталаста, сүбэ-ама биэрдэ.

ҮБҮЛҮӨЙҮНЭЙ СЪЕЗКЭ ТЫЛ ЭППИТ

Ааспыт өлүнньу ыйга Москваҕа Россия бааһынайдарын уонна тыа хаһаайыстыбатын кооперативтарын Ассоциацияларын (АККОР) 25-с үбүлүөйүнэй съезтэрэ ыытыллыбыта. Онно Саха сириттэн 49, ол иһигэр Чурапчыттан 11 делегат кыттыбыттарын туһунан иһитиннэрэн турабыт. Съезд Москва Гордуматын 1000 киһи киирэр киэҥ саалатыгар буолбут.Онно Саха сирин делегаттарын аатарыттан биһиги Арыылаахпытыттан "Кугас" бааһынай хаһаайыстыба баһылыга, улуус Мунньаҕын депутата Д.И.Захаров тыл этэр чиэскэ тиксибит. Дмитрий Иванович онно быһаччы 4 бөппуруоһу тоһоҕолоон туруорсубут.

Бастакыта. Хотугу эргимтэ, ол иһигэр Саха сирэ ирбэт тоҥноох, ыраах сиргэ сытар буолан, тутуу сыаната наһаа ыарахан. Ирбэт тоҥтон сибээстээн тутуу сметатын 50%-на барыта фундаменын оҥоһуутугар ороскуоттанар диэн эппит. Маны үбүлээһиннэ уонна көмөнү оҥорорго учуоттуулларыгар көрдөспүт.

Иккиһэ. Уһук Хотугу сиргэ 8 ыйдаах кыстыкпытыгар күн сырдатыыта букатын кылгас (краткое солнцестояние).Ол түмүгэр сырдатыныыга, 40-50 кыраадыстаах тымныыга хочуолунайдар чоҕунан, гааһынан оттууга олус элбэх ороскуот тахсар. Ол түмүгэр бородууксуйабыт бэйэҕэ турар сыаната аһара ыарыыр, рентабельность кыччыыр.Маны учуоттуохха.

Үсүһэ. Уһук Илин (Дальнай Восток) регионугар транспорт өнөтүн сыаната наһаа үрдүк. Холобур, 1 МТЗ тракторы тимир суолунан Аллараа Бэстээххэ диэри аҕалтарыы- 140 тыһ. солк., онтон 20 тоннаалаах контейнердаах таһаҕаһы Москваттан аҕалтарыы 220 тыһ. солктурар. Бу транспорт ороскуотун сороҕун сабыыга субсидия туруорсубут.

Төрдүһэ. Уһук Илингэ ГСМ сыаната аһара улаатта. Холобур,биһиэхэ Саха сиригэр 1 лиитэрэ сэлээркэни 42 солк. 50 харчыга атыылаһабыт. Харчыбыт үксэ онно барар. Бэйэбит сирбит аннытар баһаам элбэх ньиэп, гаас баарын, ону Кытайга тиийэ хачайдыылларын үрдүнэн. Онон федеральнай бюджеттан ГСМ сыанатын чэпчэтиигэ хайаан даҕаны субсидия көрүллүөн наадатын туруорсубут.

Дмитрий Иванович этиитин съезд делегаттара бэркэ сэргээн истибиттэр. Түһүмэҕин аайы,ордук 3-с, 4-с туруорсууларын дохсун ытыс тыаһынан доҕуһуоллаабыттар. Онно кини Саха сирин туһунан эрэ буолбакка, бүтүн Уһук Илингги, Хотугу эргимтэни. киллэрэн туран туруорсубута, улахан оруолу ыллаҕа.Олус бэркэ эппит. Ол эрээри, кырдьыгы тугу кистиэхпиний, эрдэттэн сүбэлэһэн, бэлэм суруллубут текси ааҕан биэрбитэ буолуо дии санаабытым. Суох! Онтукам оннук буолбатах эбит. Этиэн иннинэ, саалаҕа олорон,бэйэтэ сүнньүн суруммутунан сирдэтэн, уу нууччалыы тылынан кэпсээбит. Кини этиититтэн быһа тардыыны Саха араадьыйатын сонуннарыгар истибитим.Улахан акцена, сыыһата суох, ыраас баҕайытык саҥарбыта. Ону соһуйа истибитим. Хайдах көннөрү орто үөрэҕи бүтэрбитэ ыраапыт,"дьаҕа баһыгар" олорор хотон үлэһитэ, нуучча сирэйдээҕи сыл баһыгар-атаҕар биирдэ эмэ көрөн ааһар киһи, итинник холкутук нууччалыы саҥарарый диэн. Ол иһин Дмитрийтэн ити туһунан ыйыталастым. Онуоха кини:

-- Ээ,онуоха учууталбар, Людмила Михайловна Винокуроваҕа махтанабын.Интэринээт-оскуолаҕа киниэхэ үөрэммитим. Мэник-тэник соҕус тыа оҕото туох үчүгэй билиилээх буолуохпунуй? Ону кини "сордоһон",такайан, дэлби эбии дьарыктаан, нууччалыы син саҥарар, суруйар буоллаҕым дии. Ол иһин, съезтэн кэлээт, учууталбар, Людмила Михайловнаҕа, анаан тахсаммын махтанным, баһыыбалаатым. Үөрбүтэ аҕай,-диэтэ.

Дьэ,ити! Биир дьиҥнээх, үчүгэй учуутал оруола диэн. Хайа да учууталга итинник үөрэнээччилэрин истиг махталларыттан,билиниилэриттэн ордук үрдүк наҕараада суоҕа буолуо.

Аны съезкэ төннүөххэ. АККОР 25 төгүл ыытыллыбыт съезтэригэр сылын аайы Саха сириттэн,Чурапчыттан элбэх киһи делегат быһыытынан кытыннаҕа. Ол эрээри, кинилэртэн 1000 киһилээх саалаҕа Д.Захаров курдук тыл эппит, туруорсубут киһини саччо өйдөөбөппүн, истэ иликпин. Киһиргээбэппин. Арай мин 1999 сыллаахха АККОР Х-с эмиэ үбүлүөйүнэй съеһигэр Саха сириттэн икки делегат иһигэр киирэн пленарнай мунньахха тылга тиксибэккэ гынан баран, түмүктүүр улахан фуршекка бастакынан этэн, эҕэрдэлээн, тост көтөхтөрбүппүнэн астына саныыбын.

Түмүгэр, Д.И.Захаров ити үбүлүөйүнэй съезкэ тахсыылаахтык тыл эппитин үөрэ, эҕэрдэлии иһиттим уонна киниэхэ инникитин чэгиэн доруобуйаны, дьиэ кэргэнигэр этэнгнэ буолууну, ситиһиилээх үлэни баҕарабын.

И.ПОНОМАРЕВ.

ЫРААСТАММАТ, СЫЛЫТЫЛЛЫБАТ, СЫТА СУОХ ХОТОН

Саҥаны киллэрбэккэ—сайдыбаккын

Кытайтан аҕалыллыбыт анал бактериялар көмөлөрүнэн итиннэк хотонноруо сибиинньэни, кууруссаны, ынах даҕаны сүөһүнү иитиэххэ сөбүн туһунан суруйан турабын. Ол эрээри, ким даҕаны күөйаты- гар-маҥкытыгар оҕустаран, интэриэһиргээн, ыйыталаһан көрбөтөҕө. Ол сөп даҕаны. Оннук ньыма Саха сиригэр төрүт даҕаны киирэ илигэ. Ону кэм даҕаны биһиги, чурапчылар, уопут курдук, аан бастакынан олохха киллэрбиппит.

Оннук киһинэн Чурапчы сэлиэнньэтин арҕаа баһыгар олорор Прокопий Анатольевич Охлопков диэн бэрт сэргэх сэбэрэлээх, адаргы киһи эбит. Кинилээх тиийэн, көрдүм-иһиттим, ыйыталастым. Тыл Прокопийга биэриэххэ.

—Мин төрүт Чурапчы кини олохтооҕобун, кэргэннээхпин, икки оҕолоохпун. Сааһым 42-м, оробуочайбын.Райпоҕа курууһчутунан, ОДьКХ-ҕа эмиэ үлэлээбитим. Үс сыллаан бэттэх эбии кууруса иитиитинэн дьарыктанабын. Үксүн ыаллар кууруссаларын кыһыныи уостаһан ылан көрөбүн.Киһилэр аһылыгын, көрүүтүн иһин туту да төлөөбөттөр.Арай мин сымыыттарын туһанабын. Саас ыам ыйын диэки төттөрү ылаллар.

Былырыын социальнай управлениеттан хантыраатынан 40 тыһыынча солкуобай харчы ыламмын,120 кууруссаны котор фабрикатыттан атыылаһыттым. Онон быйыл ыаллар кииннэриниин 260 кууруссаны кыстатан туруорабын. Сүрүннээн, анал комбикорманан аһатабын. Ону таһынан бытархай балыгы буһаран уотурбалыы былаан, хааһы курдук оҥорон сиэтэбин. Саҥа дьылга диэри күннэ 180-200, билигин 150-160 сымыыты ылабын. Ону маҕаһыыҥҥа туттаран атыылыыбын,олус хамаҕатык барар.

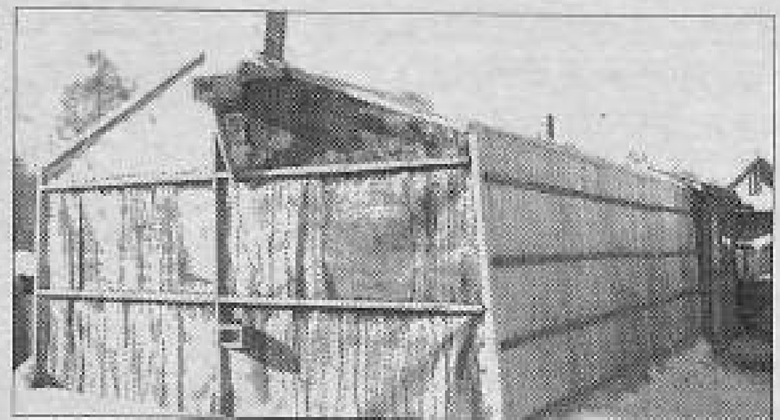

Кууруссаларым турар сирдэрэ (хотон диэҕи киһи тыла тахсыбат. Авт.) 7-4 миэтэрэ иэннээх каркаснай тутуу. Дьардьаматын оҥорон баран, тулатын,үрдүн полистиролунан бүөлээбитим. Үөһэ өттүн туолунан сабан баран,барытын изоспанынан бүрүйбүтүм. Онон бүтэр. Тутуута боростуой.

Икки бастакы сыл хотоммун күн аайы кыра оһох оттон сылытар этим. Сороҕор электробатарея холбуурум. Онон сиҥ мачайдаах, бириэмэни ылар,сэрэхтээх да этэ.

Онтон былырыын күһүн төрүт билбэт киһим М.С. Седалищев Кытайтан аҕалбыт биир пачка (1 кг) бактерияларын уопут оҥотторо босхо биэрбитэ. Ону кууруссаларым саахтара түһэр поддонугар ыспытым. Онтукам олус үчүгэй эбит. Саахтарын нэдиэлэҕэ биирдэ кыратык көҕүрэтэбин. Быйыл оҥорон сиэн кэбиһэллэр быһыылаах. Урут күннэ икки- тэ таһаарарым, киһи хараҕа аһыйыар диэри ыһыктык сыттаах этэ. Киһи баттаҕар, таҥаһыгар иҥэн ыраахтан аҥылыйа сылдьара. Онтон билигин кыра даҕаны сыт-сымар суоҕун кэриэтэ. Олус үчүгэй. Аны туран,бу бактериялар итиини таһааран хотону сылыталлар эбит. Быйыл кыһын 53 кыраадыс тымныы буолбутугар, икки бордууһунабын сабан кэбиспитим. Сарсыарда киирбитим, хотонум иһэ +24 кыраадыс буолан, кууруссаларым эппэгнэһии бөҕөлөр. Ыксаан аһаталаан кэбистим. Онон бу бактериялар олус элбэх итиини оҥороллор эбит. Оһохпун көтүрбүтүм. Уот оттубаппын, маска эрэскуотурбаппын, бириэмэни ыыппаппын.

Оһоҕум оннугар эбии куурусса киллэрэккэлэрин оҥорон туруордум.Уопсайынан олус абыраннным. Эппитим курдук, нэдиэлэҕэ биирдэ саахтарын кыратык көҕүрэтэрбин аахсыбатахха, күннээҕи үлэм диэн комбикорманы, уу кутан аһатыы уонна күннэ 200-чэкэ бэлэм сымыыты хомуйуу эрэ. Маны таһынан саахтарын хортуоскам сиригэр куппутум, олус туһалаах эбит. Ааспыт күһүн 20 куул хортуоппуйу хостообутум. Урут уонтан тахсаны ыларым. Аны туран, кууруссаларым сымыыттыыллара быдан үксээтэ, өлүүлэрэ суох кэриэтэ буолла. Урукку өттүгэр балачча өлүү тахсара. Онон эргиччи туһалаах, дьикти бактерия эбит,-- диэн Прокопий кэпсээнин түмүктээтэ.

Бэйэбиттэн эптэххэ, бу ньыма куурусса иитиитигэр өрөбүлүүсүйэҕэ тэҥнээх, улахан хамсааһыны таһаарыан сөп эбит. Ыаллар сайыныи кууруссаны атыылаһан сии иитэ сатыыллар. Онтон кыһыныи тоҕо аанньа туппаттарый? Ол сүрүн биричиинэтинэн куурусса сааҕа, убаҕаһа олус аммиактаах, ыарахан сыттааҕыттан буолара чахчы. Онтон бу бактериялары тутуннахха киһи дьиэ, хочуолунай, гараж да иһигэр төһө баҕарар иитиэххэ сөп буор эбит.

Омуннуу соҕус эттэххэ, куухуннан остуолун анныгар 6-7 куурусса батар дьааһыгын (курятник) уталын. Ол онноһуута судургу эбит. дьааһыгын иннигэр куурусса аһыырыгар кыра хоруула, салаппан бэтэһикканы быһан уу иһэригэр саайаҕын, кууруссалар иҥнэри аһаҕас тимир сиэккэ үрдүгэр тураллар, сымыыттара алларaa анал хоруудаҕа төкүнүйэн түһэр. Оччотугар төгүрүк гынан, бэлэм сымыыты ылан астаабытынан барыахха сөп.Манньык курятниги хочуолунай истиэнэтигэр саайан кэбиһиэххэ эмиэ сөп. Онтон аймахтыылар, чугас ыаллар кыттыһан, сылаас гаражка элбэх сүөһү иитэхтэриэ таарыччы гараажтарын сылытыһыа этэ.

Манньык анал бактериялар сибиинньэни иитиигэ өссө табыгастаахтар үһү. Сибиинньэ сааҕын үс сыл ыраастаабаккын, хотону сылыталлар, сыт диэн эмиэ суох буолар. Манньык анал бактериялары ынах сүөһү хотонугар эпииликэни ыһан баран, эмиэ туһаныахха сөп эбит.

Биир тылынан бу олус наадалаах бактериялары киэҥник кууруссаны, сибиинньэни иитэргэ туһаныахха диэн ыҥырабын. Мин куруутун этэрим, суруйарым курдук "Саҥаны киллэрбэккэ — сайдыбаккын". Кытай норуотун улуу өйдөөҕө Конфуций "Бар уонна көр!"диэн бэргэн этиилээх. Ону олоххо киллэрэ сатаачыынан биһиги улуус бастакы бааһынайдарыттан биирдэстэрэ М.С.Седалищев буолар. Кини аҥардас былырыын уу носуоһунан нүөлсүтэн, Чакырдан А.П.Филиппов сүт сыл баһаам оту оттообутун уонна кураанҥа аһара үүнэр от туһунан суруйуулардын ааҕан баран, Кытайтан уу носуостарын аҕалбыта, сулан оту Мырылаҕа аҕалан ыһан аһара үүннэрбитэ. Ол кэннэ итии дьикти бактериялары аҕалан, дьонум-сэргэм туһанныан диэн тарҕата сатыыр. Билигин кыра комбайннары уо.д.а.тиэхиникэлэри аҕалан тарҕатарга баҕалаах. Онон "барыыг, көрүҥ", саҥаны олоххо киллэрэ сатааҥ.

ТЭТТИК СОНУННАР

УОТУУТА-1300 СҮӨҺҮ. Кооператив билигин 47 чааһынай предпринимателлэри, "Мындаҕаайы","Чыаппара" ТХПК-ры кытта 1300 ыччат сүөһүнү дуогабардаһан, иитиигэ туруорар. Тэриллэ хас биирдии төбө сүөһү иһин 1000 солк. харчынан, куул комбикорм сыанатын аҥарын төлөөн көмө оҥордо.

ГЕРЕФОРД СҮӨҺҮЛЭР. Хайахсыт нэһилиэгин Кэтит Күөлүгэр 107 улахан, Сылаҥ Улахан Күөлүгэр 45 эдэр герефорд боруода сүөһүлэр иитиллэн тураллар. Билигин турутунан 31 ынах төрөөтө.

ЫРААС УУНУ ИҺЭЛЛЭР. Былырыын үлэҕэ киирбит кооператив "Ыраас уу" сыаҕын уутун туһаныы кэҥээн иһэр. Ол курдук, маҕаһыыннарга атыыланарын таһынан, Чурапчыттан физкультурнай институт, киин балыыһа бары отделениелара, С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолата, Одьулууннааҕы лицей уо.д.а. тэриллэр бу сыах ыраас уутунан туһаналлар.

АРЫЫ СЫАХТАРЫН ҮЛЭЛЭРЭ. Билигин турутунан, арыы сыахтара Дириҥҥэ, Хахыйахха, Мугудайга, Чурапчыга үлэлии тураллар. Сотору кэминэн Арылаах, Кытаанах, Чакыр, Бахсы, Болугур нэһилиэктэригэр аһыллыахтара. Күннээҕи тутуллар үүт 5,5 тоннаҕа тиийдэ Бу былырыыҥҥы таһымтан 2 төгүл курдук элбэх.

СЕМИНАР БУОЛЛА. Кулун тутар 26 күнүгэр улуус бары арыы сыахтарын маастардарыгар, лаборааннарыгар семинар-мунньах ыытылынна.Барыта 30-ча киһи кыттынна.

БУЛЧУТТАР КҮННЭРИГЭР. Кулун тутар 22 - улуус булчуттарын күнүгэр ТХПК профкомун председателэ Д.Д.Ноев салалтатынан Герман Ермолаев,Михаил Игнатьев, Айтал Седалищев, Иван Захаров, Вячеслав, Виталий Осиповтар, Егор Петров састааптаах хамаанда тэрээһиннээхтик кытынна. Г.Ермолаев бултаан саатын ыһан хомуйуута 2- миэстэни ылла.Кооператив бырааһынныкка шашлык оҥорон, ас атыытын тэрийдэ.

МАРКЕТ-МАҔАҺЫЫН. Кооператив "Алгыс" кафетын аҥар өттүгэр "Быйаҥ" маҕаһыынын кэҥэтэн, кииҥ Маркет оҥорон, ас-үөл арааһын атыылыыр буолла.

СУОЛУНАН СЫРЫЫ. Улуус дьаһалтатын дьаһалынан олоҕуран, муус устар 20 күнүттэн бары федеральнай, республиканскай, муниципальнай суолларынан улахан тиэхиникэ сырыыта бобуллар буолла.Онон тыа сирин үлэһиттэрэ, ол кэмҥэ диэри эрдэттэн тиэйиитэһыы үлэлэрин үмүрүтэ сатааҥ.

2014 сылга үүнээйини ыһыыга субсидия кээмэйдэрэ

Бурдук сиэмэтэ. 1 кг сиэмэ орто сыаната 29 солк. турар. Итиннэ федеральнай бюджеттан 80%, республикаттан 1,5 солк. субсидияланар. Онон 1 кг сиэмэ 5 солк. эрэ курдук сыаналаах. 1 гектарга 2 центнер сиэмэ ыһыллар буоллаҕына, 1 га бааһынаҕа 1000 солк. сыаналаах сиэмэ наада буолар.

Маны таһынан бурдугунан дьарыктанар хаһаайыстыбаларга 1 гектарыгар 3435, үүннэрбит бурдуктарыгар 1138 солк. көмө көрүллэр. Ону таһынан бааһыннаны паардааһыныгар гектарыгар 1400, күһүҥҥү хоруутуга (зябь) 900 солк. субсидия бэриллэр. Ол эрээри, хомойуох иһин, биһиги улууска былырыын-быйыл бурдук ыһыытыгар былаан тиэрдиллибэтэ.

Быйыл улууска күөх үүнээйини 2000 гектарга ыһарга былаан түстэ. Ониэ билигин турутунан 34 хаһаайыстыба 1283 эрэ гектарга ыһарга сайаапка түһэрдилэр. Онон субсидиянан туһанан элбэх сиэмэ бурдугун сакаастаан күөх ыһыыны дэлэтэр сөрүк турар.

Элбэх сыллаах от. Биир киилэтин сыаната быһа холоон 190 солк. Онтон федеральнай бюджеттан 152 солк., республикаттан 9,5 солк. субсидия көрүллэр. Оччотугар 1 кг сиэмэ 30 солк. курдук буолар. Гектарга ортотунан 10 кг сиэмэ сөп буолар. Ол аата биир гектарга 300 солк. сиэмэ киирэр. Ол оннугар кырата 10 сыл тугу даҕаны ыспаккын. Анал СО-4-2,СКОН-4,2 диэн агрегаттарынан уоҕурдууну, кумаҕы, эпииликэни кытары ыһаллар. Дьоҕус бааһыналарга илиинэн даҕаны ыһан баран катоктатыахха сөп диэллэр. Биһиги усулуобуйабытыгар костер безостый диэн оройуоннаммыт сиэмэ барсар. Элбэх сыллаах оттору ыһыы күөх ыһыытыгаар барыстаах буолуон сөп. Онон элбэх сыллаах от сиэмэтин элбэҕи сакаастаан ыһа сатааҥ.

Хортуоска ыһыыта. Биир киилэ сиэмэ 52 солк. Онтон 11,9 солк. субсидияланар.

Минеральнай уоҕурдуу (мочевина). Биир киилэтэ 28 солк., итиннэн 90%-на субсидияланар, ол аата киилэтин 3 солк. эрэ атыылаһыахха сөп.

Көстөрүн курдук бурдук, элбэх сыллаах от сиэмэтигэр, уоҕурдууга элбэх субсидия көрүллэр. Быйыл сиэмэни "Сахакредит" кооператив атыылаһан аҕалан биэрэргэ тендери кыайда. Онон туһанан элбэх бурдук, от сиэмэтин, уоҕурдууга ыла сатааҥ.

РУЛОННАММЫТ ЗЕЛЕНКАНЫ ХАРАЙЫЫ

Былырыын сайын улуус үрдүнэн 2603,4 тонна күөх маассаны (зеленканы) бэлэмнээбиппит.Онтон 1014 тонната сылаҥҥар оҥорбуттара. Уопсай зеленкаттан быйыл 350-ча тонна ордон, эһиилги кыстыкка туһаныллар туруктаах.

Ону хайдах харайабыт, курулуубут? Ордубут рулоннары уу ылбат сиргэ үс эркиттээн чөмөхтүүр ордук. Үрдүнэн ардах хоппотун диэн пленканан, анал таҥаһынан бүрүйэр ордук буолуо. Кыаллар буоллаҕына, анал сарайга харайар өссө табыгастаах буолуо этэ.

М.А.ПЕРМЯКОВА, ТХУ кыл. агрономa.

Сыһыарыллыбыт хаартыскалар Иван ПОНОМАРЕВ.